Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Орта кюн, этыйыкъ ай (октябрь), 20, 2022 жыл

№ 125 (21170)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Кенгеш

Социал-экономика айныуну эмда бюджет къалай толтурулгъаныны эсеплери чыгъарылгъандыла

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Къабарты-Малкъарны Правительствосу бла бардыргъан кенгешде республиканы социал-экономика айныууну эмда быйылны тогуз айында бюджет къалай толтурулгъаныны эсеплери чыгъарылгъандыла. Андан сора да, 2023 жылгъа республикалы бюджетни проекти сюзюлгенди эмда кюз арты-къыш кезиуге регион къалай хазырланнганына къаралгъанды.

Жыйылыугъа КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасы **Мухамед Кодзоков**, КъМР-ни Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары **Муаед Кунижев**, КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары **Марат Хубиев** эмда министрле къатышхандыла.

Бек алгъа сёз мобилизациягъа кёре аскерге алынгъанлагъа эмда кеслери ыразылыкълары бла баргъанлагъа, аланы юйюрлерине тутхучлулукъ этиуню къурауну юсюнден баргъанды. «Аскерге баргъанлагъа билеклик этиу бюгюнлюкде бек баш ишибизди»,– деп чертгенди Казбек Коков. Муниципал администрацияланы башчыларына ала бла байламлыкъ жюрютюп турургъа, керек болгъанда болушлукъ этерге кереклиси айтылгъанды. Андан сора да, муниципалитетле юйюрлеге тюрлю-тюрлю тёлеулени алырча этиуню амалларына да къараргъа керекдиле. Правительствогъа уа аскерчилеге тийишли ахча заманында эмда толусунлай берилирин жалчытыргъа борч салынгъанды.

Республиканы социал-экономика айныууну толу болмагъан эсеплерин чыгъара, КъМР-ни Башчысы, геополитика болумгъа да къарамай, Къабарты-Малкъар аны боюнуна салынгъан борчланы толтургъанын чертгенди. «Инвестицияланы келиулери тохтамаз, производствону барыу халы тыйылмаз ючюн, биз, къыырал болушлукъну не къадар толу хайырланып, алгъа бютюн терк атламла бла барыргъа керекбиз», – деп, ол миллет проектлени толтуруу ючюн жууаплы болгъанлагъа артха къалыргъа арталлыда жарамазлыгъын эсгертгенди. «Тюзюнлей подрядчикле бла ишлерге эмда къурулушда халны кюн сайын тинтирге керекди», – дегенди Казбек Коков.

Социал-экономика айныуну тогуз айгъа эсеплери бла жыйылгъанланы КъМР-ни экономиканы айнытыу министри **Рахайланы Борис** шагъырей этгенди. Ол айтханнга кёре, республика инфляцияны кёрюмдюлерин энишге тюшюрюрге къолундан келген субъектлени санындады. Экономистле аны сылтауун гитче эмда орта бизнесни айныуунда кёрдиле. Сёз ючюн, быйыл майдан бери кеслирени иш къурагъанланы саны 30 мингден 50 мингнге дери ёсгенди.

Экономика кёрюмдюлени ёсюулерине себеплик этген баш кюч а миллет проектледиле. Алагъа деп республикагъа 2022 жылда 13 миллиард сомдан артыкъ бёлюннгенди.

Тогуз айны эсеплерине кёре промышленность производствода, эл мюлкде, къурулушда, розница сатыу-алыуда ёсюм болуру сакъланады. Дагъыда баш капиталгъа салынгъан инвестицияланы, экспортну да ёлчемине иги да къошулургъа боллукъду. Предприятияланы асламысы санкцияланы болумунда ишлерге юйреннгендиле эмда жангы амалла тапхандыла, деп чертилгенди.

Къабарты-Малкъарны оноучусу туризмге энчи эс бургъанды. Тогуз айны ичинде регионда 980 минг турист болгъанды. Ол а былтырны бу кезиуюнден эсе 16,2 процентге асламды. Республиканы башчысы 2019 жылда окъуна туристлени санын миллионнга жаланда 2025 жылда жетдирирге белгиленнген эди, деп эсгертгенди, инфраструктураны не къадар терк къураргъа кереклисин чертгенди. Туристлени саны ёсгени гитче эм орта предпринимательствогъа жангы онгла береди, ишчи жерлеге да къошулады, регионну бюджетине да файда тюшеди, дегенди ол.

Казбек Коков жангил промышленностьну юсюнден да сагъыннганды. Мында шёндю кийимле тикген производство уллу заказла алгъанды. «Ол а къошакъ халда 500-ге дери ишчи жерле ачаргъа онг береди»,– дегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Оноула

Россейге къошулгъан тийреледе энчи болум кийирилгенди

РФ-ни Президенти **Владимир Путин** Луганск эмда Донецк халкъ республикаланы, Запорожье эмда Херсон областьланы тийрелеринде урушну кезиуюндеча низам тохташдырыуну юсюнден указгъа къол салгъанды. Аны юсюнден ол РФ-ни Къоркъуусузлукъ советини жыйылыуунда билдиргенди.

«РФ-ни къауумуна тёрт жангы регионну алыуну юсюнден конституциялы законла кючлерине киргендиле. Киевдеги башчыла, белгилисича, адамланы излемлерин, сайлауларын да толтурургъа унамай тохтагъандыла, сёлешиуле бардырыуну юсюнден эшитирге да сюймейдиле. Аны къой, от ачыуларын тохтатмайдыла. Мамыр адамла ёледиле»,– дегенди РФ-ни Президенти.

Владимир Путин ол тийреледе «ала Россейге къошулгъунчу да энчи аскер болумда жашагъанларын» эсгертгенди. «Энди биз ол низамны россейли законодательствогъа кёре жарашдырыргъа керекбиз. Ма аны ючюн къол салгъанма РФ-ни ол тёрт субъектини тийрелеринде урушну кезиуюндеча низам тохташдырыуну юсюнден указгъа»,– деп ангылатханды Президент.

Указ «мычымай Совет Федерациягъа жибериллигин» да айтханды. «Этилген оноуну юсюнден Къырал Думагъа да билдирилгенди»,– деп къошханды. Аны юсюнден Kreml.ru официал сайтда билдириледи.

Магъаналы мадарла белгиленнгендиле

Мобилизациягъа кёре аскерге чакъырылгъан предпринимательлеге налогланы бла кредитлени тёлеу арт болжалгъа салынырыкъды. Ма ол эмда болушлукъну башха мадарлары мобилизацияны кезиуюнде россейли экономиканы айный барыуун жалчытыу жаны бла баш магъаналы ишлени планында белгиленипдиле. Аны РФ-ни Правительствосуну Председатели **Михаил Мишустин** къабыл кёргенди.

Россейни Юстиция министерствосу бла Къоруулау министерствосу тийишли федерал проектни жарашдырлыкъдыла. Анга кёре, мобилизацияны чеклеринде аскерге чакъырылгъанла бизнеслерине ие болгъанлай къаллыкъдыла. Бюгюнлюкде уа аскерде къуллукъ этгенлеге предпринимательлик бла кюреширге эркин этилмейди (кеслерине кибик, ышаннгылы адамларыны юслери бла да).

Аллай оноу къабыл этилгенден сора, Къоруулау министерство бла Генштаб ведомстволу документле чыгъарлыкъдыла. Алагъа кёре уа аскерге чакъырылгъанлагъа беш кюнню ичинде бизнес ишлерин жангы башчыгъа болжаллы халда бериуню юсюнден къагъытланы жарашдырыргъа эркин этиледи. Бу мадар артыкъда энчи предпринимательлеге бла гитче эм орта предприятияланы башчыларына тап келеди.

Дагъыда аскерге чакъырылгъан предпринимательлеге налогланы, страховой взносланы, башха борчларын да тёлеуню болжаллары созуллукъду. Алагъа налогланы юсюнден декларация, страховой взносла бла байламлы отчётланы, башха отчётланы да бериуню болжаллары кёчюрюллюкдюле.

Предпринимательле кредит каникулла да аллыкъдыла. Тийишли федерал законну РФ-ни Финансла министерствосу, Экономиканы айнытыу министерствосу, Россейни банкы бла Гитче эм орта предпринимательликни корпорациясы жарашдырлыкъдыла.

Аскерге чакъырылгъан предприниматель товарла жибериу, жумушла тамамлау бла байламлы келишимни заманында толтуралмаса, аны болумлары тюрлендирилирге боллукъдула. Бизнес бла кюрешгенлеге тазир салынырыкъ тюйюлдю. Сёз 2023 жылны ахырына дери этилген келишимлени юслеринден барады.

Башында айтылып келген мадарла толу болмагъан мобилизацияны юсюнден Указ кючюн тас этгинчи къабыл кёрюллюкдюле.

Даража

Юч биригиуюбюз – алчыланы санында

Къабарты-Малкъарны юч предприятиясы «Экспортёр года – 2022» конкурсну округда бардырылгъан кесегинде беш алчы жерге чыкъгъандыла: «Терекалмаз» завод, «Отбор» селекция-урлукъчулукъ ара эмда «Аква-Кристалл» сатыу-алыу юй.

«Терекалмаз» завод «Прорыв года», «Промышленность-да жылны экспортёру» номинациялада биринчи болгъанды, «ESG-ни бек жууаплы экспортёру» дегенде уа экинчи жерге чыкъгъанды. Бу предприятие къыралда шёндюгю налмас инструментле чыгъарыу жаны бла алчыладан бирине саналады. Ол продукциясын жети къыралгъа сатады.

Суусап суула чыгъаргъан «Аква-Кристалл» а «АПК-ны хазыр продукциясын чыгъарыуда жылны экспортёру» деген номинацияда экинчи жерни алгъанды. Ол продукциясын он къыралгъа жибереди.

«АПК-ны мурдор продукциясын чыгъарыуда жылны экспортёру» номинацияда «Отбор» ара ючюнчю болгъанды. Ол кеси ёсдюрген урлукъланы тёрт къыралгъа сатады, ол жаны бла бирге ишлеуню кенгерте барыргъа умут этеди.

Эсгериу

Туугъан журтуна сюймеклигин анга кесин аямай къуллукъ этиуде кёргюзтгенди

Быйыл белгили политик, Къабарты-Малкъарны биринчи президенти Валерий Коковха 81 жыл толлукъ эди. Аны туугъан кюнюнде – 18 октябрьде – Дыгулыбгейде эсгериу жумушла бардырылгъандыла. Валерий Мухамедовични хурметине орналгъан эсгертмени тийресинде администрацияны келечилери, депутатла, жамауат да жыйылгъан эди.

Бахсан шахарны администрациясыны башчысы Хачим Мамхегов, митингни ача, республиканы биринчи президенти адамлагъа къайгъыра билгенин, тилеклерине сакъ болгъанын чертгенди. «Валерий Мухамедовични къураучу хунерини хайырындан битеу къыралгъа да къыйын 90-чы жыллада республикада мамырлыкъ, келишиулюк сакъланнганды. Ол адамланы къайгъыларын неден да бийикге салгъанды, халкъны излемлерине къаты болгъанды, ахшылыкъла этерге ашыкъгъанды»,– дегенди Мамхегов.

Митингден сора жыйылгъанла эсгертмеге гюлле салгъандыла эмда бир минут шумсуз тургъандыла.

Валерий Коков Тырныауузда туугъанды, Къабарты-Малкъар къырал университетни экономика факультетин тауусханды, Эл мюлкню битеусоюз илму-излем институтуну аспирантурасында, Дондагъы-Ростовда бийик партия школда окъугъанды. Диссертацияны къоруулап, экономика илмуланы кандидатыны атына тийишли болгъанды. Урунуу жолун ол Бахсан районда «Трудовой горец» колхозда тамата агрономдан башлагъанды.

Валерий Коков кёп жылланы бийик къуллукълада ишлегенди: КПСС-ни республикада комитетини биринчи секретары, КъМАССР-ни Баш Советини оноучусу, Федерация Советни келечиси болгъанды. 1996 жылдан 2001 жылгъа дери Федерация Советни башчысыны орунбасарына сайланнганды. 1992 жылдан 2005 жылгъа дери Къабарты-Малкъарны Президенти болгъанды. Ол октябрь революцияны, Урунуу Къызыл байракъны, Халкъланы шуёхлукъларыны орденлери, Ата журтну аллында къыйыны ючюн орденни 1-чи эм 2-чи даражалары бла саугъаланнганды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жарсыу

Казбек Коков Краснодар крайны губернаторуна къайгъы сёз бергенди

Казбек Коков Краснодар крайны губернатору Вениамин Кондратьевге телеграмма жиберип, къайгъы сёз бергенди.

«Къабарты-Малкъарны жамауаты бушуулу ишни юсюнден эшитип, кёп адамны жашауу юзюлгенине бек ачыу этгенди. Жюрегибизни терининден жарсыйбыз, сизни бла бирге бушуу этебиз. Бизни атыбыздан ёлгенлени жуукъларына бла ахлуларына къайгъы сёз бериригизни, ачыгъанлагъа теркирек аягъы юслерине болурларын тежегенибизни билдириригизни тилейбиз», – деп айтылады КъМР-ни Башчысыны телеграммасында.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Жазылыу - 2023

Багъалы окъуучуларыбыз!

«ЗАМАН» газетге 2023 жылны биринчи жарымына жазылыу кампания башланнганды. Ана тилибизде чыкъгъан жангыз газетни алырсыз, окъурсуз, ол хар биригизге да эсли кенгешчигиз, керти хапарчыгъыз, огъурлу сёз нёгеригиз болуп турур деп бек ышанабыз.

Газетге почтаны битеу бёлюмлеринде жазылыргъа боллукъду. Жазылыуну багъасы алты айгъа **801 сом бла 72 капекди**.

Изданиябызгъа Интернетде бу адресни **https://podpiska.pochta.ru/press/** ачып, ол магъаналы жумушну алай тамамларгъа да боллукъду.

Бизни индексибиз – П 5893

Правительство — 2 бет

Ал жанында – файданы кёбейтиу эмда иш хакъны кётюрюу

Республиканы бюджетини файдасын ёсдюрюу, налогла жыйыугъа контроль этиу жаны бла правительстволу комиссияны кенгеши болгъанды. Аны КъМР-ни Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары Муаед Кунижев бардыргъанды. Аны ишине талай министерствону бла ведомствону, жер-жерли администрацияланы, профсоюзланы башчылары эмда предпринимательле къатышхандыла.

Жоралау — 3 бет

Шайырны ёлюмсюз назмулары игиликге табындырадыла

Республиканы школларында малкъар адабиятны мурдорун салгъан Мечиланы Кязим хажиге аталгъан тюбешиуле, окъуула, эришиуле барадыла. Ол огъурлу иш, «Къайсыннга жюз атлам» фондну председатели Тетууланы Хадисни проекти болуп, аламат тёреге айланнганды.

Шагъырейлениу — 4 бет

Бу кюнледе Нальчикде Владимир Вороковну атын жюрютген Маданият фондда Къабарты-Малкъарда жашагъан дагъыстанлыланы миллет культура аралары «Мени Дагъыстаным» деген ат бла тюбешиу къурагъанды. Аны Дагъыстан Республиканы халкъларыны биригиулерини эмда Акъ зурнукланы кюнлерине жоралагъандыла.

Шуёхлукъну бла келишиулюкню кючлей

Социал-экономика айныуну эмда бюджет къалай толтурулгъаныны эсеплери чыгъарылгъандыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Агропромышленность комплексде битимчиликде ёсюм болгъаны белгиленнгенди. Аны алайлыгъы уа бек алгъа сугъарыу ишни айныуу бла байламлыды. «Бизге мюлклени эмда муниципалитетлени араларында сугъарыу илипинле къураргъа керекди»,- деп, Казбек Коков ол жумушну федерал даражада сюзерге буюргъанды.

Келир жыл республика ЖКХ-ны болумун игилендирирге онг берлик къошакъ федерал программалагъа къатышырча этиу баш магъаналы борчладан бири боллугъун да эсгертгенди регионну оноучусу. Мусукланы Алий КъМР-ни Правительствосу жарашдыра тургъан бегимге кёре быйыл лифтлени жангыртыу башланырыкъды, дегенди. «Юч жылны ичинде 80 лифт алышындырыллыкъды. Анга ахча республикалы бюджетден бёлюнюрюкдю», - деп къошханды премьер-министр.

Казбек Коков а кёп фатарлы юйлени арбазларын тапландырыу да андан ары бардырыллыгъын айтханды. «2023 жылда республиканы бюджетини ахчасына дагъыда 100-ге дери арбазны тапландырлыкъбыз, 3-4 жылны ичинде уа халны тамыры бла тюрлендирликбиз»,- дегенди ол.

Республикалы бюджетни эсеплери бла уа КъМР-ни финансла министри **Елена Лисун** шагъырейлендиргенди. Быйыл файдаланы битеу ёлчемин 58,2 миллиард сомгъа жетдирирге белгиленнген эди. Тогъуз айгъа уа 44,6 миллиард сом тюшгенди, ол а планны 76,6 процентиди. Къоранчлагъа 60 миллиард сомдан артыкъ бёлюрге белгиленнген эди. Быйылны биринчи октябрине 43,4 миллиард сом къоратылгъанды неда планны 72,3 проценти.

КъМР-ни саулукъ сакълау министри **Рустам Калибатов** къырал багъыу учреждениялагъа республикалы бюджетден бёлюннген ахчаны ёлчеми 2022 жылда 12 процентге ёсгенин билдиргенден сора, Казбек Коков былай дегенди: «Биз белгиленнген замандан алгъа мадарла этебиз, аны уа хар регионну да къолундан келип къалмайды».

Организацияла бла жашау журтла кюз арты-къыш кезиуге къалай хазырланнганларыны юсюнден а Муаед Кунижев билдиргенди. Бу ишге 2022-2023 жыллада 739,4 миллион сом бёлюрге белгиленеди. Бюгюнлюкде котельняла ишлетиле турадыла, кёп фатарлы юйлеге бла социал объектлеге жылыу бериледи. Казбек Коков управляющий компанияланы бла аварияланы кетериучю службаланы ишлерине энчи эс бурургъа буюргъанды. Администрацияланы башчыларына уа инсанланы тилеклерине бла тарыгъыуларына кёре терк мадарла этерге керекли-син эсгертгенди. Ол ишге кеси дайым кёз-къулакъ болгъанлай турлугъун да айтханды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Сюзюу

Къурулуш жаны бла штабны жыйылыуу болгъанды

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** къурулуш соруулагъа къарагъан штабны жыйылыуун бардыргъанды, анда сёз ол жаны бла магъаналы объектлени жангыртыуну эм тынгылы ремонт этиуню юсюнден баргъанды.

Жыйылыугъа КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, аны биринчи орунбасары **Муаед Кунижев**, КъМР-ни транспорт эм жол мюлк министри **Аслан Дышеков**, КъМР-ни къурулуш эм жашау журт-коммунал мюлк министри **Алим Бербеков** къатышхандыла.

Алим Бербеков этген билдириуге кёре, шёндюге сегиз тынгылы объект хайырланыргъа берилгенди. Бахсанны алтынчы эм онунчу мектеплерини школгъа баргъынчы дери 60 жерлери болгъан сабийле тургъан бёлюмле, Ташлы-Талада бла Жангы Малкъарда битеу да 120 жери болгъан ясли бла сабий сад, Вольный Ауулну «Нарт» районунда 140 жери болгъан сабий сад, Аушигерде бир сменагъа 90 адамны алырча амбулатория эм Солдатская станицаны шимал жанында суу чыгъаргъан скважина эм Пролетарскоеде да жангы скважина хайырланыргъа берилгендиле.

Жыйылыуда айтылгъаннга кёре, жылны ахырына дери 11 тынгылы къурулуш объектде иш тамамланып бошаргъа керекди. Нарткъалада бла Куба элде 500 жерлери болгъан мектепле, Прохладныйде 785 жери болгъан жангы школ, Солдатскийде 140 жери болгъан сабий сад, Дыгулыбгейде жангыртылгъан поликлиника, Нальчикни жангы микрорайонларында инфраструктура объектле эм Заюковода бла Жангы-Хамидиеде от тюшюуге къажау депола жангыртыллыкъдыла эм ишленирикдиле.

Андан сора да, Сармаково, Эски Черек эм Кёнделен элледе суу баргъан быргъыланы алышындырыу бла байламлы къурулуш эм жангыртыу ишлеге хазырланыу башланнганды.

Аслан Дышеков жуукъ заманда Чегем автомобиль жол беш кёпюрю бла бирге эм Огъары Курпха баргъан жол да хайырланыргъа берилликди. Ол дагъыда Чегем автомобиль жолгъа Хушто-Сыртдан Булунгугъа дери баргъан участокну ремонтуна къошакъ халда ырысхы излене тургъанын билдиргенди.

Жыйылыуда белгиленнгенине кёре, Нальчикде жоллагъа ромонт этиу ишле андан ары бардырыллыкъдыла. Дагъыда Къабарты, Калмыков, Нахушев, Пятигорская, Руставели, Мазлоев эм Осетинская орамла тийишли мардалагъа келтирилликдиле.

Ол орамлада белгиленнген ремонт ишле башха жерледе бардырылгъанча комплексли халда этилликдиле, башхача айтханда, асфальт салынырыкъды, чыракъла орнатыллыкъдыла, жашилендириу, тротуарланы эм жамауат транспорт тохтаучу жерлени ишлеу, светофорланы алышындырыу, жол белгилени салыу эм башха затла тамамланырыкъдыла, деп билдиргендиле республиканы оноучусуну пресс-службасындан.

Муниципал сагъат

Баш борч – аскерге чакъырылгъанлагъа бла аланы юйюрлерине болушлукъ бериуню тийишлисича къураргъа

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** кезиулю «муниципал сагъатны» бардыргъанды. Аны ишине КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасы **Мухамед Кодзоков**, муниципал къуралыуланы администрацияларыны оноучулары къатышхандыла.

Тюбешиуню кезиуюнде Къабарты-Малкъарда толу болмагъан мобилизациягъа кёре аскерге чакъырылгъанлагъа бла аланы юйюрлерине болушлукъ бериуню къурауну юсюнден сёлешиннгенди.

Алгъаракълада республиканы Башчысы аскерге чакъырылгъанлагъа регионну кесинден ай сайын 25 минг сом тёлеуню юсюнден указгъа къол салгъанды. Казбек Коков мобилизациягъа кёре аскерге чакъырылгъанланы тизмесине кеслери ыразылыкълары бла баргъанла да къошулгъанларын айтханды.

Мухамед Кодзоков хар аскерчиге мобилизациягъа хазырланнган заманда этген къоранчлары ючюн 50 минг сом берилгенин билдиргенди. Муниципалитетледе уа ата-аналаны сабий садлада тургъан балачыкълары ючюн тёлеуден эркин этедиле. Ол дагъыда аскерге чакъырылгъанланы юйюрлерине жер-жерли самоуправлениянны органларыны келечилери бла бирге энчи къайгъырылукъ этилгенин да айтханды. Хар шахарда бла элде мобилизациягъа кёре аскерге чакъырылгъанланы юйюрлерине болушлукъ этиу жаны бла Казбек Коковну буйругъу къалай толтурулгъанына министрле къарарыкъдыла. «Биз биргебиз» деген волонтёр штаб да ишлеп турады. Алгъаракълада энчи аскер операция бардырылгъан тийрелеге гуманитар жюкден 500 тонна жиберилгенди, дегенди Мухамед Кодзоков.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Правительство

Ал жанында – файданы кёбейтиу эмда иш хакъны кётюрюу

Республиканы бюджетини файдасын ёсдюрюу, налогла жыйыугъа контроль этиу жаны бла правительволу комиссияны кенгеши болгъанды. Аны КъМР-ни Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары Муаед Кунижев бардыргъанды. Аны ишине талай министерствону бла ведомствону, жер-жерли администрацияланы, профсоюзланы башчылары эмда предпринимательле къатышхандыла. Сюзюуге регионну бюджети быйыл ал тогъуз айны ичинде къалай толтурулгъаны эмда налогла жыйыу бла байламлы соруула чыгъарылгъан эдиле. Дагъыда иш хакъны юсюнден сёлешгендиле.

Быйылгъы бюджет къалай толтурула тургъаныны юсюнден финансла министр **Елена Лисун** хапарлагъанды. Алай бла тогъуз айны ичинде республиканы битеулю бюджетине онбеш миллиард сом жыйылгъанды. План бла бу кезиуге 19,2 миллиард сом болургъа керек эди. Ол ахчадан 12,7 миллиарды налогладан тюшгендиле, къалгъаны уа башха жумушладан. Озгъан жыл бла тенглешдиргенде, кёрюмдюле экиси да ёсгендиле. Республиканы иелигинде болгъан мюлкню ортакъгъа бериуден эмда жоллада жюрюуде жорукълагъа этилген бузукълукъла ючюн салыннган тазирледен тюшген ахча 75 процентге аслам болгъанды.

Жер-жерли администрацияла да иги къармашхандыла. Бары да бу кезиуде 3,9 миллиард сом жыйгъандыла бюджетлерине, ол былтырдан онбир процентге неда, башхача айтханда, 328 миллион сомгъа кёп болгъанды. «Жылны ахырына кёрюмдюлени барын да толтургъан бла къалмай, ала пландан окъуна асламыракъ боллукъдула. Алай районлада бла шахар округлада тирирек къармашсала керекди», - дегенди Елена Лисун.

Налог инспекцияны КъМР-де бёлюмюню башчысыны орунбасары **Наталья Лытнева** налогланы юсюнден толуракъ айтханды. Сагъынылгъан сегиз айны ичинде, озгъан жылны ол кезиую бла тенглешдиргенде, аланы бар тюрлюлеринден да асламыракъ жыйылгъанды. Сёз ючюн, предприятияла тёлеген налогладан 1,4 миллиард сом налог тюшгенди, ол 105,7 миллион сомгъа кёпдю. Адамла тюшюрген файдадан а (НДФЛ) 2,9 миллиард сом келгенди, неда 291,8 миллион сомгъа кёп. Аны бла бу кёрюмдю пландан артыгъы бла толтурулгъанды.

Наталья Лытнева айтханнга кёре, къыралда болумну да эсге алып, тинтиулени болжалын къысхартып, юч кюнден оздурмазгъа оноу этгендиле ФНС-де. Сёз мында адамланы тёлеген налогларыны бир кесегин кеслерине къайтарыуну юсюнден барады. Бу амалны, сёз ючюн, фатар сатып алгъанла, кеслери неда сабийлерин окъутургъа ахча тёлегенле, спорт эмда медицина жумушланы хакъ берип тамамлагъанла хайырланыргъа эркиндиле. «Озгъан тогъуз айны ичинде ФНС адамлагъа 520,5 миллион сом къайтаргъанды. Ол бек уллу ахчады, былтырныкъындан эсе кёпдю», - дегенди инспекцияны башчысыны орунбасары.

Ол айтханыча, башха тёлеулени жыйыуда да хал аман тюйюлдю. Акцизледен 611,8 миллион сом тюшгенди – 130,7 миллионнга кёп. Организацияланы мюлклерине, адамланы транспортларына салыннган налогла жаны бла да план толгъанды.

Ызы бла республикада эл мюлк, къурулуш, къумач согъуу эмда кийимле тигиу бёлюмде иш хакъны юсюнден хапарлагъанды ол. Айтханына кёре, инспекция айлыкъны жашырын тёлеуге къажау кюреш бардырады, ачыкъланнган шартланы юсюнден жер-жерли администрациялагъа, Урунуу эм социал къоруулау министерствогъа эмда аллай инспекциягъа, профсоюзлагъа да билдиреди. Дагъыда иш хакъ МРОТ-дан аз болмазына кёз-къулакъ боладыла. Алай иш бериучюле, Лытнева айтханнга кёре, адамла толу кюн ишлемегенлерин, башха жерледе да урунныганларын, хакъсыз солургъа кетгенлерин сылтаугъа тутадыла.

Алай бла быйылны биринчи жарымында МРОТ-дан аз иш хакъны 3202 организация кёргюзтгенди. Бёлюмде жюрюген орталыкъ ёлчеминден аз тёлегенлени тизмесине уа 2578 предприятие тюшгенди. Аны аллында кезиу бла тенглешдиргенде, биринчилерини саны – 63-ге, экинчилерини уа 172-ге азайгъанды.

Кенгешде бу темагъа уллу эс бурулгъанды, кёп оюм айтылгъанды. «Бир сферада ишлеген, кеслери да бир тюрлю продукция чыгъаргъан предприятиялада иш хакъны ёлчеми башха болур амалы жокъду. Биринде адамлагъа 15 минг сом, экинчисинде уа – 40 минг тёлей эселе, ол биринчисинде иш хакъны жашырын тёлегенлерине ишекли боласа. Бютюнда экинчисинде ишчиле изленип тургъанларын эшитсенг», - дегенди **Муаед Кунижев**. Аллай башхалыкъ не ючюн болгъаныны юсюнден талай предприятияны келечилеринден да соргъанды ол. Аланы айтханларын а дурус кёрмегенди, жууаплылыкъгъа эмда низамлыкъгъа чакъыргъанды.

Профсоюзланы башчысы **Фатимат Амшокова** айтханнга кёре, шёндю ала КъМР-ни Правительствосуну, республиканы Профсоюзларыны биригиуюню эмда Къабарты-Малкъарны Промышленниклерини эмда предпринимательлерини союзуну арасында ючжанлы келишимни хазырлай турадыла. Сёз анда МРОТ-ну ишлегенлеге жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчемин эки кереге кёбейтиуню юсюнден барады.

«Бу айны бешинчисинде, тийишли комиссияны кенгешинде, иш хакъны эм аз ёлчемини юсюнден 2023-2025 жыллагъа этиллик келишимни сюзгенбиз. Биз биринчи разряды болгъан ишчини окладыны эм аз ёлчемин МРОТ-дан аз этмезге чакъырабыз. Алай болса, МРОТ-ха жетдирирча деп хар ай сайын берилген къошакъ тёлеуню кетерирге боллукъду.

Дагъыда айлыкъны эм аз ёлчеми жашау этерге жараулу ахчадан эки кереге кёп болурун неда ол эки МРОТ-дан аз болмазын сюебиз», - дегенди Фатимат Амшокова.

Ахырында Муаед Кунижев Профсоюзланы башчысыны оюмларын дурус кёргенди, бюджетни файдасын кёбейтирге, налогларын борч этип тургъанла бла да ишлерге чакъыргъанды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Туугъан журтуна сюймеклигин анга кесин аямай къуллукъ этиуде кёргюзтгенди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Халкъны эсинде Валерий Мухамедович оюмлу политикча, фахмулу къырал къуллукъчуча къалгъанды. Ол республикагъа къыйын, жарсыулу кезиулериде халкъны келир кюню ючюн жууаплылыкъны кесине алгъанды. Аны къатылыгъы бла экономикада, социальный сферада магъаналы жумушла толтурулгъандыла. Ол санда бийик тау эллеге газ тартыу жаны бла къыйын, алай жууаплы жумуш да тамамланнганды.

Политика репрессиялагъа тюшгенлени реабилитациялары жаны бла праволу актла да аны башламчылыгъы бла хазырланнгандыла. Таулу халкъ зор бла туугъан журтундан кёчюрюлгенини 50-жыллыгъы белгиленнген кезиуден Россейни Президенти Борис Ельцин халкъны аллында ол зорлукъну терслиги ючюн кечгинликни аны хайырындан тилегенди. Малкъар халкъны жангырыууну кюню тохташдырылырына да ол себеплик этгенди.

Къыралны политика мурдору алышыннган 90-чы жыллада аны къатылыгъы бла республиканы бирлиги сакъланнганды. Ол Къабарты-Малкъарны чачылыуун къоймай, халкъланы бирикдиргенди, мамырлыкъны къоруулагъанды. Аны бла бирге экономиканы ышаннгылы айнытыуда, культураны аягъы юсюне этиуде жамауатны кесини ызындан тизгенди.

Валерий Коковну адамлыкъ ышанларын, ол нёгерлерине не болумда да кертичилей къалгъанын айтадыла аны таныгъанла. Иш кёллюлюгю, республиканы сейирлери ючюн кесин аямагъаны хар заманда да сейир этдиргенди. Россейни къайсы жеринде да Коковну билген, аны сюйген, хурмет этген адамла бар эдиле. Аны аты уллу кабинетлени эшиклерин ачханды, алада олтургъан чиновникле уа аны хурметин кёре, республикада болгъан кемчиликлени тамамларгъа болушхандыла.

Валерий Коков туугъан республикагъа сюймеклигин анга кесин аямай къуллукъ этиуде кёргюзтгенди. Къабарты-Малкъарны айныуу жаланда Россей бла бирге болгъанын кёп кере чертгенди. Валерий Мухамедович Къабарты-Малкъарны халкъларыны араларында бирликни мурдорун салгъанды, ол бюгюн да андан ары айнытылады.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Тюзюнлей эфир

Жетишимлени, кемчиликлени да юслеринден – ачыкъ халда

Кёп болмай Регионнга оноу этиу арада (ЦУР) Черек муниципал районну администрациясыны башчысы Къулбайланы Алан бла тюзюнлей эфир болгъанды. Ол жангы тюрлениулени, бюгюнлюкде жамауатны жарсытхан жартылыкъланы юслеринден хапарлагъанды эм тынгылаучуланы соруларына да жууапла бергенди.

Къулбайланы Алан айтханыча, жыл башланнганлы «Эл жерлени комплекс халда айнытыу» къырал программа бла Къашхатауда «Нюр» сабий садха бла Маданият юйге тынгылы ремонт этилгенди, клубха да эки «ГАЗель Некст» машина алыргъа онг табылгъанды. «Культура» миллет проектни чеклеринде уа Огъары Малкъарда 1964 жылда ишленнген Маданият юй жангыртылгъанды. « Анга тынгылы къаралмагъаны ючюн 18 жылны ичинде оюлургъа жетип тургъанды. Ол себепден аны игилендирилгенине элчиле бек къууаннгандыла. Энди мында чыгъармачылыкъдан бла спортдан тюрлю-тюрлю кружокла эм байрамла да бардырыргъа онг табылгъанды»,-дегенди ол.

«Саулукъ сакълауну биринчи звеносун жангыртыу» федерал программагъа кёре уа Аушигерде жангы излемлеге келишген амбулатория ишленнгенди. Энди мында жашагъанла Къашхатаугъа неда Нальчикге бармай, кеслерине терапевт, стоматолог, педиатр, акушер-гинеколог эм хирург дегенча специалистлеге къараталлыкъдыла. Андан сора да, республикалы программа бла Аушигерни мектебине да тынгылы ремонт этилип башланнганды. Къашхатауда да бир сменагъа 350 адамгъа къараргъа онгу болгъан поликлиникагъа тынгылы ремонт этиле турады. Стационар жангы мардалагъа келиширча боллукъду. Объект быйыл ноябрьге битерге керекди.

«Къоркъуусуз эм тынгылы автомобиль жолла» миллет проектге кёре, Жемталаны ара Ленин атлы орамыны 5,5 километр чакълы бири игилендирилгенди. Бызынгыда да «КъМР-де транспорт системаны айнытыу» программаны чеклеринде Жазыкой улу бла Первомайская орамла мардалагъа келиширча болгъандыла. Бабугентде да Тогъуза улу орам жангыртылгъанды.

– Бюгюнлюкде адамланы таза суу бла жалчытырча жумушха да уллу эс бурулады. Аны байламлы «Сатушир-Аушигер» эм «Къара- Суу-Бабугент-Къашхатау-Аушигер» проектни тийишли документациясы жарашдырылып бошала турады. Ол тамамланса, районда суу къытлыкъдан толусунлай къутуллугъубузгъа уллу ышаныулукъ барды,-дегенди администрацияны башчысы.

Тюзюнлей эфирни чеклеринде тынгылаучула да аслам соруу бергендиле, ол санда орамланы жарытыргъа кереклисини юсюнден да сагъынылгъанды. Къулбай улу ол проблемагъа администрацияны жанындан аслам эс бурулгъанын айтханды эм къолларындан келгенни аямагъанларын да билдиргенди.

Алан Борисович башха соруулагъа да толу жууапла берирге кюрешгенди. Сёз ючюн, Къашхатауда Октябрьская орамда 10-чу жашау журтну аллында суу къуюну башы жабылмай тургъанына, Мечи улу орамны 160-чы номерли кёп фатарлы юйюню тийреси осал халда болгъанын айтып тарыкъгъандыла. Андан сора да, окъуучула машинала аслам жюрюген ара жолну къоркъуусуз ётерча «зебра» эм светофор болмагъаны да сагъынылгъанды. Район администрацияны башчысы соруулагъа бла тилеклеге жууукъ заманда тынгылы къараллыгъына ышандыргъанды.

Къулбайланы Алан Черек район бирси муниципалитетле бла къысха байламлыкъда тири ишлегенин, ол санда чыгъармачылыкъ эм спорт жаны бла да иги кесек акцияла бардыргъанларыны юсюнден хапарлагъанды. «Огъурлу республиканы адамлары бирликде, шуёхлукъда жашайбыз. Мындан арысында да ол жанына аслам эс бурулургъа керекди. Биз юлеширча зат жокъду, мамырлыкъны сакълап, айныуну жолунда барыргъа борчлубуз»,- дегенди ахырында ол.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Программа

Жаш тёлюге – урунуу жерле

Быйыл «Земский доктор/земский фельдшер» къырал программалагъа кёре, Къабарты-Малкъарда 29 чакълы специалистге урунургъа онг къураллыкъды.

Бюгюнлюкде медицина ишчиледен 26-сы Бахсан, Терк, Май, Урван, Лескен, Зольск эм Прохладна районланы эллеринде амбулаториялада ишлеп башлагъандыла. Жылны ахырына энтта да ючюсю иш къоллу боллукъдула. Аладан онтогъузусу врачладыла эм жетиси да фельдшерледиле.

«Земский доктор» программа жаш медиклеге субсидия алыргъа, медицина бёлюмню уа кадрла бла жалчытыргъа болушады. Эсге сала айтсакъ, элде ишге тохтагъан врачлагъа 1,5 миллион эм фельдшерлеге да 750 минг сом бериледи. Аны бла бирге халкъы элли мингнге жетмеген элни сайлагъан врачха уа 1 миллион эм орта медицина билими болгъан специалистге да 500 минг сом тёленеди.

КъМР-ни саулукъ сакълау министри Рустам Калибатов арт заманда эл жерледе урунныган медицина ишчилени, ол санда врачланы бла фельдшерлени санына танг кесек къошулгъанын белгилегенди.

Саулай алып айтханда, 2019-2021 жыллада сагъынылгъан программаны хайыры бла 110 медицина специалист ишчи жерлерин тапхандыла.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Жоралау

Шайырны ёлюмсюз назмулары игиликге табындырадыла

Республиканы школларында малкъар адабиятны мурдорун салгъан Мечиланы Кязим хажиге аталгъан тюбешиуле, окъуула, эришиуле барадыла. Ол огъурлу иш, «Къайсыннга жюз атлам» фондну председатели Тетууланы Хадисни проекти болуп, аламат тёреге айланнганды.

6-чы школну къаууму.

Нальчик шахарны жер-жерли администрациясыны Билим бериу департаментини башчылыгъы бла Акъ-Суу элни 15-чи номерли школунда «Пока нам хватит силы быть людьми, мы на земле останемся народом» деген эришиу баргъанды. Аны алда айтылгъан фондну алчы специалисти Афашокъаланы Мариям бла башда айтылгъан школну директору Бачиланы Фатима эм устазлары къурагъандыла.

Эришиуге Нальчик шахарда школланы, гимназияланы, прогимназияланы асламысыны окъуучулары къатышхандыла – жюзге жуукъ адам. Ала кеслерини хунерлерин тёрт номинацияда кёргюзтгендиле: назму окъугъандыла, жыр айтхандыла, тепсегендиле эм белгили назмучубузгъа, аны чыгъармаларына аталгъан суратла алдырып, ишлеп, жюриге аланы туура этгендиле.

Жыйылыуну 15-чи номерли школну окъуучулары Къайгъырмазланы Самира бла Бачиланы Къууанч бардыргъандыла.

Жюриге айырылгъанланы санына Къабарты-Малкъар къырал университетде Отарланы Керим атлы культура араны ишчиси Тюбейланы Светлана, республикалы радиокомпанияны редактору Этчеланы Музафар, Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институтуну тамата преподаватели Ботталаны Мурат, «Нюр» журналны художествоолу редактору Оракъланы Мариям бла назмучу Мусукаланы Сакинат киргендиле.

Эришиуню башлардан алгъа къонакъбай школну директору Бачиланы Фатима, сабийлеге, таматалагъа да быллай жыйылыуланы магъаналары уллу болгъанын чертип, бу затха аланы школларын сайлагъанлары ючюн Билим бериу департаментге чексиз ыразылыгъын билдиргенди. Ары келгенлени байрам бла алгъышлап, эришгенлеге хорлам тежегенди.

Афашокъаланы Мариям а эришиуге къатышханлагъа ишни къалай барлыгъын ангылатханды, аланы бу жыйылыуну юсю бла чыкъгъан буйрукъ бла шагъырей этгенди. Окъуучуланы, аланы юйретген устазланы, ата-аналаны да огъурлу поэтибизге аталгъан конкурсха къатышыргъа сюйгенлерине къууанныганын билдире, ол шарт халкъыбызны, республиканы жамауатыны Кязимге сюймекликлерини чеги болмагъанын кёргюзтгенин чертгенди.

Ишни башларны аллында школну окъуучулары тепсеу кёргюзтгендиле. Эришиу баргъан къадарында интерактив къангада Мечиланы Кязимни суратлары бла назмулары кезиуленип чыкъгъандыла.

Айхай да, жюриге тынч тюйюл эди жюзге жете сабийден хорламгъа тийишлилени айыргъан. Назму окъугъанлада айтхылыкъ назмучубузну ёлюмсюз тизгинлерин малкъар тилде, орусча, къабартыча да айтханла болгъандыла. Айырып атларын айтырча адам кёп чыкъгъанды. Аланы бир къауумун сагъынмай жарамаз: 8-10-чу классланы окъуучулары Чапайланы Татьяна, Шебзухова Атлана, Гелястанланы Жамиля, Катханов Сулейман, Кочесокова Дариана; 5-7-чи классладан Сотталаны Амирхан, Бёзюланы Лейля, Ахматланы Къурман, Къазакъланы Самира, Афашокъаланы Малика, Ермолаева Вероника, Чочайланы Джамиля, Асанланы Алийхан. Лёлюкаланы Малика уа, 2-чи номерли лицейни окъуучусу, назму айтып бошагъандан сора, жырлагъан да этгенди. Малкъар тилде назму айтып, къабартылы жаш Маргушев Ахмед къууандыргъанды.

14-чю школну окъуучулары.

1-4-чю классланы окъуучулары да бек тири болгъандыла бу жол. Аланы араларында махтаугъа тийишлиле бютюнда кёп чыкъгъандыла: Атабийланы Аминат, Гукепшева Дисана, Чечокъланы Салима, Къайгъырмазланы Альберт, Жашууланы Сафия, Мызыланы Амина, Кучукланы Руслан, Жаболаны Альфия, Гаджиян Давид, Хочуланы Сулейман, Холамханланы Эльмира бла Камилла, Ёлмезланы Азрет.

Жыр айтыуда да белгилерча жашла, къызла аз тюйюл эдиле: кеслери жырлап – Гамаланы Эльдар, Кужонова Амалия, къауум айтханлада – Доттуланы Малика бла Гемуланы Елизавета, Ахматланы Къурман бла Мадина, Боллуланы Саид бла Мекула Наиль. Отарланы Салима бла Хасанова Милена уа, сёзсюз, жыр айтыуда бек уллу саугъагъа тийишли къауумдула.

Биттууланы Алийхан бла Афаунова Лиана, Къарабашланы Ислам бла Бейтуугъанланы Ларина, Татчаланы Тамирлан бла Казанлиева Малика уа тепсеп къууандыргъанла.

Асанланы Алийхан, 4-чю школ.

Татчаланы Сулейман бла Казанлиева Малика.

15-чи школну окъуучулары.

Сурат этгенледе Айларова Амалия, Тхакахова Дарина, Хаширова Эльза, сурат алдыргъанлада Соблиров Мурат бла Кушхова Дисана айырмалы болгъандыла. Хорлагъанланы барына да махтау къагъытла бла саугъала келлик айда берилликдиле.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

Конкурс

Ана тилни билгенлерин, сейир чыгъармаларын, къол усталыкъларын да баямлагъандыла

Республиканы жер-жерлеринде школланы араларында «Ана тилим- жаным-тиним» деген тёрели эришиу бардырылады. Аны Къабарты-Малкъарны Жарыкъландырыу эм илму министерствосу къурайды. Бу ишде ведомствону консультанты Ахайланы Ларисаны къыйыны уллу болгъанын белгилерге тийишлиди. Ол бир къауум адамдан къуралгъан жюри бла жыл сайын районлагъа жюрюп, конкурсда алчыланы белгилеп, алагъа махтау къагъытла, саугъала да берип, кёллендиреди.

Бу кюнледе ол жумуш бла Ахайланы Ларисаны башчылыгъында Быллым элге баргъанбыз. Жол нёгерлерибиз жазыучу, «Заман» газетни бёлюмюню таматасы Османланы Хыйса, Хасанияны оналтынчы номерли школуну директору Чочайланы Люба, Акъ-Сууну онбешинчи номерли школуну директору Бачиланы Анжела, малкъар тилден бла адабиятдан устазла Гелястанланы Людмила, Тёппеланы Ханифа, Жаболаны Зайнаф эдиле. Ала, мен да – Къабарты-Малкъарны Журналистлерини союзуну председателини къуллугъун толтургъан Шауаланы Разият да – жюриге киребиз.

Школ аллында тохтагъаныбызда, окъуучула - бирлери миллет кийимлери бла, къалгъанлары школ адетде кийинип- къонакълагъа бет жарыкълы тюбегендиле.

Османланы Хыйса, айран гоппанны алып, ариу алгъыш этип, ыразылыгъын билдиргенден сора, ишибизни башлагъанбыз. Сабийле, ала бла бирге устазла да тёрели эришиуге иги хазырланнганлары къууандыргъанды. Къайсы бирини ишин да энчи белгилерча эди. Быллымчыла таза таулу адетлени, эрттегили заманда къонакъбайлыкъны, сый-намысны къалай жюрютгенлерин эсибизге салгъандыла. Сёз ючюн, саламлашыу адетибизни ариу ачыкълагъандыла, мастеркассла бардыргъандыла. Къудайланы Индира «Таулу бёлляуланы» , тёртюнчю классны окъуучулары бла бирге оюн халда бардыргъанды. Къудайланы Мадина уа «Къарачай-малкъар миллетде нарт таурухла» бла шагъырей этгенди. Къулийланы Загират сегизинчи-онбиринчи классланы окъуучулары бла «Ингилиз тилде тюрк ызла» деген темагъа бардыргъанды дерсин. Загират бизни тилибиз бла келишген сёзлени айтханда, аланы аллай бир болгъанларына барыбыз да сейирсиннгенбиз.

Школда методика биригиуню иши бла Атаккуланы Мадина шагъырейлендиргенди. «Хунерли къолла» деген кёрмючлерин а сабийле технологиядан устазлары Алийланы Роза бла бирге хазырлагъандыла. Анда эрттегили юс кийимледен башлап, минчакъла бла жасап, кеслери къоллары бла этген затларын кёргюзтгендиле. Халкъ уста Къудайланы Иссаны къол ызын да кёргенбиз, ол агъачдан этген затла кезиулю кере къууандыргъандыла.

Школну директоруну окъуу жаны бла орунбасары Барасбийланы Эльмира бу ишни къураугъа уллу магъана бергени тынгысызлыгъында кёрюнюп тургъанды. Адабиятда белгили адам, жазыучу Чыпчыкъланы Борисни чыгъармаларына кёре къуралгъан дерс ол кюн анда жыйылгъанланы эслеринде къаллыкъды. Сабийле сахнадан Борисни чыгъармаларын бир-бирлерин алышындырып окъугъандыла. Авторну юсюнден кёп белгили адамла не жазгъанларын эсибизге салгъандыла. Османланы Хыйса да, Борисни иги таныгъаны себепли, аны жашауундан, бирге шуёхлукъ тенглик жюрютгенлерини юсюнден хапар айтханды. Ол дерсни Толгъурланы Лида хазырлагъан эди да, анга энчи ыразылыгъымы билдиреме.

Сабийле Борисни юсюнден айта туруп, къатымда олтургъанла аны энтта къатлап, сюйюп окъурукъларын айтхандыла. Кёп жылланы ол школну директору болуп тургъан, бусагъатда Элбрус районну билим бериу управлениясыны таматасы Атаккуланы Нюржан, жыйылгъанлагъа, энчи къонакълагъа, ыразылыгъын билдиргенди. Аны кеси ишлеп кетген школгъа къайгъыруу къалмагъанды.

«Ана-тилим – жаным-тиним» деген эришиу республикалы болгъаны бла байламлы эсепле артда чыгъарыллыкъдыла–эришиуле элледе, ызы бла районлада ётгенден сора.

ШАУАЛАНЫ Разият.

Учунуулукъ

«Манга жолну ызлагъан, адет-тёреге да юйретген атам бла анамдыла»

Чочайланы Зухура белгили радио-журналистди. Алай алгъа Огъары Жемталаны орта школунда ишлеп башлагъан эди,Тёбен Чегемде, Зарагижде да болгъанды устаз. Журналистикагъа келгенинден сора да, устазлыкъны атмагъанды, арт эки окъуу жылгъа дери. Къыркъ беш жылны орус эм малкъар тилледен эм адабиятладан дерсле бергенди. Ол чынтты жарыкъландырыучуду десек, ётюрюк айтырыкъ тюйюлбюз. Зухура социал сетьледе «Ана тил. Жангы къауум» деген бет ачып, анда кёп тюрлю соруула салады, халкъ аланы сюзеди: жаланда малкъар тилде.

Сау болсун, «Заман» газетни бетлеринде басмаланнган материалла бла да соцсетьледе таулуланы шагъырей этеди. Ол бек магъаналы ишди, нек дегенде, бир бирле бизни газетде не зат чыкъгъанын билген да этмей, анга ат башындан багъа бичедиле. Зухура тилни не къарыусуз билгенлени да кёллендиреди, тохтамай: «Ана тилигизде жазыгъыз», - деп къайтарады. Назмуланы уа къалай окъуйду! Сау сагъат тынгыласанг да, арымайса! Сёзню кючюн билген, халкъыбызгъа жарагъан Зухура кесини юсюнден айтырын да тилегенбиз.

Зухура Гузийланы Тахир бла.

Эсде къалгъан такъыйкъала

- Мени атам бла анам кёчгюнчюлюкню сынагъан тёлюдендиле. Кыргъызстанда туугъанма, Фрунзе областны, Ивановский районуну, Актабайск элинде. Бусагъатда не ол район, не ол эл жокъдула, сурагъанма, билгенме.Огъары Жемталагъа 1957 жылда жаз башында келгенбиз. Мен ол заманланы шарт эсиме тюшюралмайма. Биринчи эсимде къалгъан зат: мен, гитче сабий, юйде къуру кесим, атабыз къошда, анабыз а колхозну жерлеринде картоф ёсдюрген эдиле да, анда, тамата эгечим бла къарындашым а школда. Уянсам, юйде от да жокъ, суукъ. Къалай эсе да, адамларымы юйде болмагъаны элгендирген эди. Сора кийинип, аланы излерге атланама. Туман. Бир зат да кёрюнмей эди. Жиляп башлайма. Кёпюрге жетгенлей, анабыз аллыма чыгъып къалады. Ол такъыйкъада къууанчым аллай жарыкъ, кючлю эди! «Мен сени жилягъанынгы эшитип келеме», – дейди анам. Ол кюнню бир унутмайма.

-Биз Азиядан элибизге къайтханда, халкъ саман юйле ишлеп башлайды. Бизни атабыз а саман юйюбюз битгинчи чалман юй ишлеген эди. Бийик чалманла эшген эди да, аланы сюеп, отоула этген эди. Бек биринчи кюнледе уа сарайлада жашагъанбыз. Хар юйюр бир мюйюшде, жабыула бла бёлюп араларын.

Саман юйюбюз битгенде уа, аны акъларгъа къоншу тиширыула да болушханлары эсимдеди. Ол юйюбюз къалайда болгъанын да билеме, бир уллу отоуну ортасында печь аны экиге бёле эди. Ол кезиуде адамланы бетлери ариула, жарыкъла эдиле. Суратлагъа къарачыгъыз, къаллай нюр тёгюледи сыфатларындан. Алтын тёлю, кючлю тёлю.

«Насыплы кюнлерим»

-Школгъа биринчи кере баргъан насыплы кюнюм. 1963 жыл, чачым узун, анам эшмеле этип, къыйырларына къызыл атлес лентала тагъады... Школгъа бара туруп орамда тиширыула манга алгъыш эте эдиле. Бар эди ол алгъын жашауда: таматала сабийлеге хурмет этген тёре. Гитчелигинден окъуна хар инсан жамауатха багъалы болгъанын сезерге керекди.

Школ арбазда биринчи сентябрьде болуучу тёрели байрамда сюелгенимде, кёзюм кесибизни элибизден устазлагъа илинеди, ала барысы да бир ариу кийинип, бийик табанлы чурукълары бла, омакъла эдиле. Ол кюн алагъа алай сукъланнган эдим, ма ол такъыйкъада мен да устаз боллукъма, деген акъыл келген эди эсиме. Билемисиз, тюз окъургъа юйреннгенлей, мен, орамыбызда сабийлени жыйып, къыртышда жабыу жайып, алагъа дерсле бериучю эдим.

«Баш ургъан адамларым»

– Атам малчылыкъ бла кюреше эди, анам а Азияда чюгюр талалада саулугъун тауусуп келген эди, алай бизни бир заманда ач этмегенди. Танг эрттен туруп, от этип, бизге жылы гыржын биширип, бишлакъ, жау, чай сала эди. Аллай татыулу шорпала эте эди, жаннетли болсун. Этибиз, сютюбюз, айраныбыз, бишлагъыбыз, хар таулу юйюрдеча, къатыгъыбыз эдиле. Подвалда чыккырыбыз бишлакъладан къуру болмагъанды.

Мени адам этген, жол кёргюзтген, тёрени- адетни билдирген, бек алгъа, атам бла анамдыла. «Къойчу – къой, эриннген этеме», - десем, анам: «Ол эриннген дегенни манга бир ангылатсагъыз эди, мен аны не зат болгъанын билмейме», – деучю эди. Жети сабий болуп ёсгенбиз, бирибизге окъуна атабыз ауазын кётюрюп, ачыуланып эслемегенме, огъурлу, халал адам эди, экисини да ол дуниялары жарыкъ болсун.

Атабызны къарындашлары бла, эгечи, атасы, анасы бла да къоншуда ёсгенбиз. Ала Шканты элден эдиле, 1939 жылда уа Огъары Жемталагъа кёчюп келген эдиле. Келляны, Хубийланы Жулдузханны юсюнден энчи айтмай болмайма. Ол биз терс болсакъ, бир заманда бизге жакъ басмагъанды, «Сизден чыкъгъан болур хата», - деп, къоюучу эди, тюзлюкню излеген адам болгъанды. Къылыкъларым анга ушайдыла деучюдюле жуукъларыбыз, келлямы таныгъан, билген адамла. Келля уллу къычырып кюлгенни, ёретин этиллик жумушну олтуруп этгенни жаратмай эди. Дагъыда тизгинибизге бек сакъ эди, кийимибиз таза болурун излеучюсю эсимдеди.

Бусагъатда жаланда атамы бир эгечи сауду, къалгъанлары керти дуниядадыла, алай сау къадарларында бир бирлери бла сёз болмагъандыла, алай ариу жашаучу эдиле, билеклик эте, кимни не къайгъысы, къууанчы болгъанын биле, хурметли келлябыз юйретгенча. Аны сёзлери, дерслери барыбызны да жюрегибизге салынып къалгъандыла. Атам, анам, келлям – барысы да бек къаты ишлеген адамла эдиле, бир сагъатларын бошуна оздурмагъандыла. Университетде окъугъанымда, лекцияладан сора эшиу эшгенме, шабат кюн базаргъа барып, ол ыйыкъгъа эшгеними сатып, юйге керекли затланы алгъанма. Бошдан айтмайдыла, сабий кёргенин къайтармай къоймайды деп.

Иш кёллю адамланы къатларында ёсгенме, ала жашаудан кетгенликге, жюрегимдедиле, эсимдедиле. Анам ауушханлы отуз жыл болады, атам а – 2005 жылда кетгенди. Алай айтханлыкъгъа, кетемидиле сюйген адамларыбыз?

«Ахчама телевизор алгъан эдим»

– Практикагъа 1977 жылда кесим окъугъан школгъа келеме, ачыкъ айтайым, къоркъгъан да, уялгъан, буюкъгъан да эте эдим. Не зат болушхан эди манга? Бизни элни Терк районда жерлери бар эдиле: анда картоф, чюгюндюр, нартюх ёсдюргендиле, сора кюзде, сентябрь айда школчуланы ары элтгендиле. Мени акъылыма кёре, ол бек иги иш эди, нек дегенде сабий гитчелигинден ишлерге юйренмесе, артда аны къолу бир затха да ушарыкъ тюйюлдю. Ол мени биринчи устазлыкъ айым эсимде къалгъанды: битеу устазла тамата класслада сабийле бла ишлерге кетгенде, бешинчи- алтынчы класслада битеу предметлени бир кесиме элтирге тюшгенди.

Юч ай ишлеген эдим алай! Къыйналсам да, борчуму тынгылы толтурургъа кюрешгенме. Жаннетли болсун, директорубуз Занибекланы Мухадин а: «Сен практикада болгъанлыкъгъа, иги ишлегенинг ючюн санга иш хакъ тёлерча этейим», – дейди да, кертиси бла да, манга ахча берединле. Бек къууанган эдим. Анам: «Къызымы биринчи иш хакъын бош къоратып къоймайыкъ», – дейди да, барып телевизор алады, андан къалгъанына уа конфет – къалач алып, орамыбызда сабийлеге юлешеди.

«Шахарда жашаргъа сюймейме»

– Кёпле сейир этедиле: шахарда ишлеп, элде нек жашайса, нек кёчмейсе, деп. Элими бек сюеме, мында биз барыбыз да бир бирибизге сакъбыз, керек болса, болушабыз, къайгъырабыз. Жерде ишлерге да излейме, бахчамда хар зат да ёсдюреме.

Жемтала манга бек ариу, сейирлик кёрюнеди, элибизни суратха алгъандан арымайма, аланы социал сетьлеге салама.

Болсада, жарсыуум да барды: тилибизни кесибиз учуз этгенибиз жюрегими къыйнайды. Малкъар тил уллу дуниягъа ачхычды, Азияда, Турцияда, башха жерледе да жюрюйдю тилибиз. Аллай ариулукъну, байлыкъны тюртген кечилмезлик гюняхды.

«Заман» газетни юсюнден да айтыргъа сюеме. Мен хар номерин окъуйма, сейирлик затла басмалансала, мычымай социал сетьлеге салама. Хар таулу юйюрде да болса «Заман» газет, хар сабий да халкъыбызны сыйлы адамларыны суратларын кёре, жашауларына тюшюне турсала, тюз жолдан таярыкъ тюйюлдюле.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Сурат авторнуду.

Шагырейлену

Шуёхлукъну бла келишиулюкню кючлей

Бу кюнледе Нальчикде Владимир Вороковну атын жюрютген Маданият фондда Къабарты-Малкъарда жашагъан дагъыстанлыланы миллет культура аралары «Мени Дагъыстаным» деген ат бла тюбешиу къурагъанды. Аны Дагъыстан Республиканы халкъларыны биригиулерини эмда Акъ зурнукланы кюнлерине жоралагъандыла.

Тюбешиуге республикада жашагъан башха маданият арала, министерстволаны бла ведомстволаны бир къауумуну келечилери да къатышхандыла. Байрамны эм сыйлы къонакълары уа Херсон областьдан келген сабийле эдиле. Белгилисича, ала Къабарты-Малкъаргъа

КъМР-ни Башчысы Казбек Коковну чакъырыуу бла келип турадыла. Алагъа Маданият фондну тарыхыны юсюнден аны директору, КъМР-ни сыйлы журналисти Люаза Макоева кёп сейир хапар айтханды, анда болгъан сурат кёрмючлени да кёргюзтгенди.

Тюбешиую кезиуюнде белгили поэтлерибиз Къулийланы Къайсынны, Расул Гамзатовну назмулары эмда назмуларына жазылгъан жырлары да эшитилгендиле. Аланы асламысы Дагъыстан Республикада жашагъан миллетлени тилеринде айтылгъандыла. Люаза Макоева уа Къайсынны бла Расулну араларында болгъан уллу шуёхлукъларыны юсюнден да кёп сейирлик юлгюле келтирип, хапар айтханды.

Къонакълагъа татлы ашарыкъладан стол да къуралгъанды. Анда уа дагъыстанлыланы миллет ашлары да бар эдиле.

Концерт программалары да бай эди: «Дагъыстан» араны келечилери, Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институтуну студентлери, Сабий чыгъармачылыкъны «Кюн шахар» академиясында «Жилтин» литература студиягъа жюрюген жашчыкъла бла къызчыкъла жырлап-тепсеп да келгенлени ыразы этгендиле. Ахырында абаданла, кичиле да бирге суратха тюшгендиле.

Фондну уллу залын а Дагъыстанны къолдан усталарыны чыгъармаларындан къуралгъан кёрмюч жасагъанды.

Тюбешиую кезиуюнде миллетлени араларында шуёхлукъну бла келишиулюкню кючлендирирге кереклисини юсюнден дагъыда бир кере чертилгенди.

МАГИЙЛАНЫ Лейля.

Башламчылыкъ

Миллет хазнабызны байыкъдырыр мурат бла

«Къарачай-малкъар маданиятны совети» регионла аралы жамаат организация жазда бардыргъан «Къарачай-малкъар нарт жигитлик эпосну дуниясы» деген семинаргъа къатышхан къолдан усталарыбыз бла суратчыларыбыз жуукъ заманда бардырыллыкъ кёрмючге хазырланыуларын тохтаусуз бардырадыла. Аллай усталарыбыздан бири Бачиланы Хамзатды.

Хамзатны хазнасында шыякылада табылгъан кёп эрттегили аскер сауут-саба бардыла. Ала барысы да миллетибизни тарыхы бла байламлыдыла, табылгъан да малкъар эллерибизни тийрелеринде этилгендиле.

Семинарны ызы бла кёп болмай Акъ-Сууда Бачилада къонакъда болгъанбыз. Уста жарашдыргъан биринчи сауут ол Сосрукъну къамасыды.

- Барыбыз да билгенден, нарт таурухлада юч ёнчеу болгъанды: огъары ёмюр, орта ёмюр эм тёбен ёмюр.

Сосрукъну жаулары муну тутуп, тёбен ёмюрге атадыла. Алай анга халкъгъа болушур ючюн, артха къайтыргъа керек эди. Анда уа бир уллу къуш бар эди. Аны балаларын а андан да уллу бир жилян ашап болгъанды. Нарт аны ёлтюрюп, къушну тёлюсюн ёлюмден къутхарады. Къанатлы уа аны ёрге чыгъарады. Ма мен да бу сырпында аны суратын салыргъа таукел болгъанма. Нартланы сауутларындан бириди бу. Сосрукъну къолундагъы бичакъгъа къушну башы тап келишген сунама. Бу доммакъдан этилгенди. Кесим бичагъын ишлегенликге, сабын а дагъыстанлы шуёхума айтып жарашдыртханма. Бек ариу, аламат этгенди. Алай бла Сосрукъну сырпыны хазырды. Энди мынга бел бауун бла къалкъанын этерге керекме. Жылны ахырына - кёрмюч къураллыкъ кезиуге - аланы да жарашдырыр муратлыма, – дейди халкъ уста.

Ушакъ нёгерибиз хазыр затлагъа энчи эс бёлюрге чакъырады.

– Келир заманнга таяна, бош хапарны айтып тургъандан хайыр чыкъмаз. Мен билип, семинардан сора ишни къыстау бардыргъан суратчыларыбыз, скульпторларыбыз да бардыла. Аланы ишлерин да кёргюзтюрсюз деп ышанама газетибизни бетлеринде, - деп белгилегенди Бачи улу.

Аны оюмуна кёре, Совет миллет маданиятыбызны бла адабиятыбызны айнуларына себеплик этерикди. Жаш тёлю, таматала да эрттеден да халкъда быллай орган керек болгъанын бирден чертедиле. Миллет хазнабызны айныта, жангы жолну кёргюзте, башха къоншу халкъладан кем къалмай, шёндюгю излемлеге кёре ишлер амал чыкъгъанды.

Къарачай-Черкесде да семинардан сора тематикагъа кёре ишлеген устала бардыла. Жаш жазыучу эм суратчы Дотдаланы Тимур бизге билдиргеннге кёре, ол да нарт жигитлерибиз бла байламлы суратла хазырлагъанды. Жууукъ кезиуде аны бла да сизни шагъырей этерикбиз.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Курорт

Солугъанланы саны ёсгенди

Юсюбюздеги жылны тогъуз айына Къабарты-Малкъаргъа солургъа 1 миллион чакълы турист келип кетгендиле, деп билдиреди КъМР-ни Курортла эм туризм министерствосуну пресс-службасы. Былтыр бла тенглешдиргенде, бу кёрюмдю 16,2 процентге асламды.

Арт жыллада туристле бизни регионда солууну аслам сайлап башлагъандыла. Сентябрьде жаз кезиуню эсеплери чыгъарылгъан эдиле. Билдирилгеннге кёре, аланы кёбюсю регионнга июль, август айлада келгендиле. Нек дегенде, ол кезиуде тюрлю-тюрлю турист экспедицияла, этно фестивальла, жолоучулукъла, таугъа чыгъыулар ётедиле.

Россейли туристлени асламы Москвадан, Ставрополь крайдан, Москвадан эм Ростов областьладан эм СКФО-ну субъектлеринден эдиле.

Къыш кезиуню юсюнден айтханда да, лыжачыла бла сноуборчдула Минги тауну аслам сайлайдыла. Нек дегенде, сезон мында башха курортладан эсе кёпге созулады. Аны ачылыуу да бирде алгъа да болады. Ол къарны тюшгенине кёре башланады. Жууукълаша келген къыш сезоннга ски-пассланы уа бюгюн да сатып алыр онг барды.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Жамауат

Акъылбалыкъ болмагъанлагъа къарагъан пенсиячылагъа – къошакъ ахча

Пенсиягъа чыкъгъан ата-аналаны пенсияларыны страховой кесеклерине аланы акъылбалыкъ болмагъан неда сакъат сабийлери бар эселе, алагъа 18 жыл толуп, алай ала Россейде эм андан тышында бийик билим ала эселе, ахча къошакъ этиледи. Алай ала 23 жылдан абадан болмазгъа керекдиле.

2022 жылны 1 июнуна жыл сан бла байламлы берилген страховой пенсияны тюрлендирилмеген кесеги 7 220 сомду. Къошакъ ахча аны ючден бирине тенгди эм пенсиячыланы къараулларында ненча сабий болгъанына кёре тохташдырылады, алай эсепге ючден кёп сабий алынмайды. Къошакъ ахча атагъа, анагъа да бериледи. 18 жыллары толмагъан сабийле ючюн ахча ала окъугъанларына бла къалгъанларына къарамай тёленеди.

Пенсиягъа къошакъ ахча тёленип башланыр ючюн, пенсиячы ата-анала заявление бла бирге сабийле болгъанларыны юсюнден шагъатлыкъ документлени, ала 18 жылдан абадан эселе уа, очный халда окъугъанларыны юсюнден къагъытланы келтирирге керекдиле. Академ отпускда болгъан студентлени ата-аналарына да тёлеуле тийишлидиле.

Къошакъ ахча заявление бла керекли документлени келтиргенден сора экинчи айны аллындан башлап бериледи. Аны юсюнден толуракъ **https://pfr.gov.ru/grazhdanam/pensionres/Fixed_payment_amount/** ссылка бла билирге боллукъду.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Билдириу

Болжаллары созулгъандыла

КъМР-ни Культура министерствосу эмда «КБР-Медиа» къырал учреждение республикалы конкурсланы болжаллары созулгъанына юсюнден билдиреди:

– терроризмге эм экстремизмге къажау эм иги журналист иш;

– терроризмни бла экстремизмни профилактикасына бурулгъан эм иги социальный ролик (видео, аудио эм басма продукция);

– коррупциягъа къажау социал реклама

Хорлагъанла сертификатла эм ахча бла саугъаланадыла.

Излемле бла КъМР-ни Культура министерствосуну «Конкурсла» бёлюмюнде шагъырейленирге онг барды: https://mk.kbr.ru/info/konkursy/konkursy.html.

Спорт

Республиканы биринчи Президентини хурметине

Республиканы Спорт министерствосу билдиргеннге кёре, бу кюнледе Нальчик шахарда къатыш аскер тюйюшден ММА-дан битеуроссей мастер турнир бардырылгъанды. Ол Къабарты-Малкъарны биринчи Президенти Валерий Коковну хурметине къуралгъанды. Ары Россейни бир ненча регионларындан он ауурлукъ къауумда 100-ден аслам спортчу къатышханды.

Къабарты-Малкъардан да онсегиз гёжеф кеслерин сынагъандыла. Аладан Алийланы Адам (65 кг.) алчыланы санына тюшгенди. Экинчи жерге Темиркан Долохов (52 кг.) бла Кантемир Шогенов (65 кг.) тийишли болгъандыла. «Доммакъны» уа Абдуллаланы Магомет (93 кг.), Ислам Хуранов (56 кг.), Аслан Шогенов (65 кг.), Нур-Мухамед Гошоков (70 кг.) алгъандыла.

ЛАЙПАНЛАНЫ Мадина.

Право

Къоркъуусузлукъну жорукъларына тюшюндюре

Къабарты-Малкъарны кёп сабийли аталаны къауууму водительлеге юйюрлерине жолда жюрюуню жорукъларын сакъларгъа чакъыргъандыла Атаны кюнюне аталгъан акцияны кезиуюнде. Ол «Ата – къайгъырыулукъду эм жууаплылыкъды» деген ат бла Нальчикни ара орамларындан биринде ётгенди.

Къырал автоинспекция бла бирге бу жумушха республиканы кёп сабийлери болгъан белгили адамла къатышхандыла: КъМР-ни Муслийманларыны дин управлениясыны башчысыны орунбасары эм «Помоги ближнему» деген жамаат организацияны башчысы Алим Сижажев, КъМР-ни сыйлы артисти Текуланы Амур, КъМР-де Ич ишле министерствону жамаат советини председатели Руслан Макушев эмда МВД-ны Нальчик шахарда управлениясыны жамаат советини башчысы Хамидби Боготов.

Акцияны къурагъанла водительлени алгъышлагъандыла эм жолда къоркъуусузлукъну жорукъларына табыныргъа чакъыргъандыла. «Багъалы атала! Сиз сабийлеригизге да, юйюрлеригизге да юлгюсюз. Аланы саулукъларын сакъларгъа болушугъуз. Жолда жюрюуню жорукъларын бузмагъыз, бютюнда гитчелени унутмагъыз. Кесигиз да жорукълагъа сакъ болугъуз. Нек дегенде, ёсюп келген тёлю абаданладан кёргенин этеди», – деп эсгертгендиле ала.

– Сабий бла машинада баргъанда, аны къачан да арт шинтиклеге олтурургъа юйретигиз. Автокреслону, къоркъуусузлукъну бел бауун хайырлана да билсинле. Сабийлени тобукъларыгъызда эмда къоюнугъузда элтирге ёч болмагъыз. Авария болса, неда машина терк тохтаса, ол сабийни саулугъуна къоркъуулуду, – дегенди Алим Сижажев.

Автоинспекторла хар водительни юйлеринде сакълагъанларын эслерине салгъандыла эм аны бла байламлы жорукълагъа бузукълукъ этмей жюрюуню магъанасы уллу болгъанын эсгертгендиле. Акциягъа къатышханла да, алагъа ыразылыкъларын билдирип, айтылгъан затланы унутмазгъа сёз бергендиле.

БАЛЛИЛАНЫ Алина.

Экономика

Жалгъан ашарыкъла тюкенлеге тюшмез ючюн

КъМР-ни Промышленность, энергетика эм сатыу-алыу министерствосу, регионну Эл мюлк министерствосу бла бирге оноулашып, республикада суу сатыучуланы «Оператор-ЦРПТ» ООО-ну келечилери бла тюбешдиргендиле. Сёз анда быллай предприятияланы белгиле салыу системагъа къошууну юсюнден баргъанды. РФ-ни Правительствосуну 2019 жылда 3 апрельден 620-р номерли бегимине тийишлиликде, бизни къыралда борчлу халда белгиле салыныргъа керекли товарланы сатыуалыугъа мониторинг этген системаны ишин «Оператор-ЦРПТ» бардырады.

Тюбешиуде бу организацияны келечилери ол системагъа кёчюу къалай барлыгъын, бузукълукъ этгенлени къаллай жууаплылыкъ сакълагъанын да билдиргендиле.

Эсге сала айтсакъ, шешалагъа къуюлуп сатылгъан суулагъа белги салыу келир айны биринчисинден башланырыкъды. Быллай продукция чыгъарыучула, аны сатыучула, тыш къыралладан келтириучюле да ол кюнден сора товарны алгъан-берген жумушларыны юсюнден информацияны ол системагъа жиберирге керекдиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Сакълыкъ

Уллу кёллюлюк хатагъа келтирмей къоймайды

Суукъ кюз арты келгени бла адамла тюрлю-тюрлю жылытыу приборла аладыла: ток бла ишлеген каминле, печьле. Бирлери уа аланы кеслери окъуна хазырлайдыла. Алай ала жылыу бергенлери бла бирге къоркъуусуз болургъа да керекдиле, деп эсгертедиле бизге КъМР-де От тюшюуге къажау-къутхарыу службадан.

Жарсыугъа, приборла барысы да тинтиуледен ётмейдиле. Аны ючюн хайырланып башлардан алгъа инструкцияны окъургъа керекди.

Башында айтханыбызча, бир-бирле юйлерин, фатарларын жылытыр ючюн, заводда чыгъарылгъан приборланы алмай, аланы кеслери хазырлайдыла. Бирле уа ток бла ишлеген печьлени окъуна хайырланадыла бу мурат бла. Аны тёшеклени тюбюне салыргъа окъуна ёчдюле.

Быллай сансызлыкъны хатасы адамны саулугъуна, жашауууна окъуна жетеди. Былтыр жылытыу кезиуде республикада эллиден аслам от тюшюу болгъанды. Аланы кёбюсю кемчиликлери болгъан жылытыу приборланы хайырланнганларыны хатасындан тюшгенди. Алада ючюн адам ауушандыла, бешеулен тюрлю-тюрлю жарала алгъандыла, 12 жашау журт жараусуз халгъа жетгендиле.

Эсигизде болсун, заводда чыгъарылмагъан жылытыу приборла бла хайырланыу къоркъуулуду. Эски юйледе ток ызла къарыусуздула, ала кючлю приборлагъа жарамайдыла. Аны хатасындан от къабыныргъа боллукъду.

Быллай къоркъуулу болумладан сакъланыуну жорукълары женгилдиле: печьни ачыкъ жерде орнатыргъа керекди, аны къатында терк къабыннган затланы салыргъа жарамайды (мебель, тёшек, терезе жабыу деген-ча). Дагъыда ол адамны юсюне аумазча неда аны малтамазча жерде орнатыргъа керекди. Юйде сабийле неда абаданла бар эселе, жылытыу системасы жабыкъ приборланы алыргъа керекди.

Къышда бушуулу болумланы асламы кеф адамланы хатасындан тюшгенлерин да айтырчады. Ала уа барысы да бирча башланадыла: ичген адам тютюнню къабындырады, алай ол ёчюлгюнчю жукълап къалады. Алай бла от жууургъаннга, ызы бла тёшекге тюшеди, печьге жетеди, отоуну алады. Бу кезиуде уа адам ууланып ёлюрге боллукъду.

Алай бла от ёчюлтюучюле жылытыу кезиуде сакъ болургъа кереклисин энтта бир кере эсгертедиле. От къабыннганын кёрсегиз, мычымай къутхарыучулагъа сёлеширге керекди. Жашау журтну ичинде адамланы тышына чыгъарып, токну, газны тыяргъа тийишлиди. Онг болгъанына кёре, къутхарыучула жетгинчи, отну ёчюлтюп башларгъа да боллукъду.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хаса
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи – **42-63-01**.
Баш редакторну орунбасарлары – **42-38-21**, **40-04-82**.
Жууаплы секретарь – **40-03-24**.
Секретариат – **40-93-62.** Корректорла – **42-63-52.**

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – **42-24-02, 42-67-68.**
Экономика – **42-66-73.**
Культура – **42-66-76.**
Социал ишле – **42-75-82, 40-59-18.**
Курортла, туризм эм спорт – **40-39-93, 42-66-71.**
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу – **42-37-94.**
Энчи корреспондент – **42-68-72.**
Операторла – **42-66-85, 40-28-97.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан **400** газет тизгинден (машинка бла жазылгъан **5–6** бет) кёпню алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламлы коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында **2016** жылда **19 декабрьде** регистрация этилгенди.

Регистрация номер **—ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893**

Газетни басмагъа “КъМР-Медиа” ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет “Издательство “Южный регион” ООО-ну типографиясында басмаланнганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федерал Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: **76-01-21**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни “Роспечать” акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: **42-69-34**

Газет ыйыкъда юч кере чыгъады – **геюрге, орта, шабат** кюнледе.

Номерге графикге кёре
19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Улбашланы Мурат – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Ахматланы Люаза (1-чи бет), Геляланы Валя (2-чи бет), Зезаланы Лида (3-чю бет), Бийчеккуланы Жаннет (4-чю бет) – корректорла.

Тиражы **1451** экз. Заказ № **2118**

Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru